

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Дизайн та архітектура	Рівень вищої освіти	перший
Факультет	Образотворче мистецтво		
Кафедра	міжкультурної комунікації в креативних індустріях	Рік навчання	4
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки G Інженерія, виробництво та будівництво	Вид дисципліни	Вибіркова
Спеціальність	B1, B2, B4, G2	Семестри	7

РИТОРИКА ТА ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

Семестр 7

*Освітньо-професійна програма «Архітектурно-ландшафтне середовище»**Освітньо-професійна програма «Графіка»**Освітньо-професійна програма «Графічний дизайн»**Освітньо-професійна програма «Мультимедійний дизайн»**Освітньо-професійна програма «Станковий живопис»*

Викладач	Борбунюк Валентина Олексіївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації в креативних індустріях Калашник Оксана Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації в креативних індустріях
E-mail	borbuniuk.valentyna@ksada.org kalashnyk.oksana@ksada.org
Заняття	<u>Семестр 7 (осінь 2026)</u> <u>4-й рік навчання</u> 3 год.
Консультації	не передбачено
Адреса	к. 303, корпус 2, вул. Мистецтв, 8

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є комунікація в онлайн-форматі на платформі Google Classroom.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Студент четвертого року навчання повинен мати узагальнені й систематизовані знання, набуті впродовж трьох років навчання у вищому навчальному закладі мистецького спрямування, бути сформованою мовною особистістю, обізнаною з культурою усного і писемного мовлення (відповідно до Закону України № 2704-VIII від 25.04.2019 «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Навчальними матеріалами для читання є оригінальні монографії та періодична література українською мовою за фахом, який опановує студент, підібрана з урахуванням рекомендацій викладача.

1. Борбунюк В. О., Токар М. І. Мовленнєві комунікації: Навчальний посібник / Валентина Борбунюк, Марина Токар. Харків: ХДАДМ, 2026. 137 с.
2. Качак Т. Академічна риторика: підручник. Ів.-Франківськ: Місто НВ, 2023. 216 с.
3. «ХУДПРОМ: Український журнал з мистецтва і дизайну» (Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв). URL : <https://hudprom.org.ua/index.php/hp>

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Свої додаткові навчальні матеріали, слайди, ілюстрації тощо можна запропонувати переглянути за посиланням (спеціальні навчальні сервіси у мережі Інтернет)

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word, Microsoft PowerPoint.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Риторика як наука про слово значилася серед семи вільних мистецтв, що віддавна складали основу світської освіти та вивчалися у європейських університетах. У сучасному освітньому просторі ораторська майстерність, або красномовство залишається невід'ємною складовою, оскільки уміння спілкуватися, переконувати, презентувати власні проекти є важливою професійною компетенцією, однією із передумов досягнення успіху у будь-якій галузі.

Метою курсу є підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів, практичне оволодіння основами ораторської майстерності для забезпечення професійного спілкування на високому мовному рівні, зокрема презентації власних проєктів.

Навчальна дисципліна «Риторика та ораторська майстерність» вивчається упродовж одного семестру. На практичних заняттях відшліфовуються уміння і навички з підготовки і виголошення промов на теми професійного спрямування. З цією метою аналізуються “чужі” публічно оприлюднені тексти (як усні, так і письмові) і створюються свої тексти, у процесі написання яких відшліфовуються навички креативного письма. В опануванні навчальним матеріалом увага акцентується, передусім, на практичній складовій, оскільки, як відомо, ораторами не народжуються, а стають.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна вивчається впродовж одного семестру на 4 курсі (45 годин – аудиторні (15 годин лекцій і 30 годин практичні заняття) та 75 годин – самостійна та індивідуальна робота). Всього курс складається з 2 модулів та 14 тем. Студенти виконують 1 контрольну роботу творчого характеру, пов'язану з демонстрацією власних навичок ораторської майстерності, а саме підготовкою і виголошенням промови на тему професійного спрямування. Вивчення дисципліни закінчується заліком.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. РИТОРИКА

ТЕМА 1.

Вступ. «Риторика та ораторська майстерність» як навчальна дисципліна. Риторика як наука і мистецтво.

ТЕМА 2.

Риторика у професійної діяльності дизайнера.

ТЕМА 3.

Публічне мовлення та його специфіка.

ТЕМА 4.

Структура ораторського твору.

ТЕМА 5.

Робота над основною частиною виступу.

ТЕМА 6.

Аргументація в основній частині виступу, мета якого переконати.

ТЕМА 7.

Логічне, емоційне та художнє у виступі оратора.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

ТЕМА 8.

Слово і текст у професійній діяльності дизайнера.

ТЕМА 9.

Виразність як ознака ораторської майстерності.

ТЕМА 10.

Творче письмо як підґрунтя ораторської майстерності. Формування компетентностей творчого письма.

ТЕМА 11.

Мовлення і письмо як взаємопов'язані та взаємозумовлені види комунікації.

ТЕМА 12.

Комунікативні стратегії і тактики. Моделі комунікації.

ТЕМА 13.

Мовна картина світу. Етноспецифіка мовної комунікації.

ТЕМА 14.

Ораторська майстерність.

Підсумкові творчі завдання, направлені на формування індивідуальної ораторської майстерності: створення власних текстів і виголошення промов.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік – у 7 семестрі. Для отримання заліку необхідно виконати **1 контрольну роботу**. Для тих, хто бажає покращити результат, передбачені **додаткові бали** за участь у Міжнародному конкурсі знавців української мови імені Петра Яцика та

Міжнародному мовно-літературному конкурсі імені Тараса Шевченка, а також за участь у студентських конференціях з виступом та/або публікацією тез.

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачеві.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має право перенести заняття на інший день або час за попередньою узгодженістю зі студентами та завідувачем кафедри.

Враховуючи особливості воєнного стану, заняття будуть проводитись онлайн з використання платформи Google Meet. **Онлайн-присутність студента на занятті повинна підтверджуватись включенням відео із зазначенням власного прізвища та імені.**

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати занять без поважних причин недопустимі (причини пропуску мають бути поважні і документально аргументовані). Запізнення на заняття не вітаються.

Студенти, які з тієї чи іншої причини, не зможуть під'єднатись і бути присутнім на занятті онлайн, повинні опрацьовувати матеріал самостійно. Без засвоєння тем, передбачених програмою, і виконання відповідних запланованих завдань впродовж семестру студент до складання заліку не допускається.

ОБСТАВИНИ НЕПЕРЕБОРНОЇ СИЛИ

У випадку оголошення повітряної тривоги або необхідності перебування в укритті студент має право негайно від'єднатися від онлайн-заняття для забезпечення особистої безпеки.

Пропущений матеріал опрацьовується самостійно.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не допускаються. Дотримання академічної доброчесності є обов'язковим відповідно до «Положення про академічну доброчесність Харківської державної академії дизайну і мистецтв» <https://www.ksada.org/publiczna-informacja/>

РОЗКЛАД КУРСУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. РИТОРИКА

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Години	Рубіжний контроль	Деталі
1 тижд.	1	Лекційне і практичне заняття	Риторика як наука і мистецтво	4	Усне опитування	
2 тижд.	2	практичне заняття	Риторика у професійної діяльності дизайнера.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
3 тижд.	3	лекційне і практичне заняття	Публічне мовлення та його специфіка.	4	Усне опитування	Виконання практичних завдань

4 тижд.	4	практичне заняття	Структура ораторського твору.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
5 тижд.	5	Лекційне і практичне заняття	Робота над основною частиною виступу.	4	Усне опитування	Виконання практичних завдань
6 тижд.	6	практичне заняття	Аргументація в основній частині виступу, мета якого переконати.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
7 тижд.	7	Лекційне і практичне заняття	Логічне, емоційне та художнє у виступі оратора.	4	Усне опитування	Виконання практичних завдань
8 тижд.		практичне заняття	Риторичний аналіз «чужого» публічного висловлювання професійної тематики (інтерв'ю, промова, допис у соціальних мережах або каналах тощо)	2		

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОРАТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Години	Рубіжний контроль	Деталі
9 тижд.	8	лекційне і практичне заняття	Слово і текст у професійній діяльності дизайнера.	4	Усне опитування	Виконання практичних завдань
10 тижд.	9	практичне заняття	Виразність як ознака ораторської майстерності.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
11 тижд.	10	Лекційне і практичне заняття	Творче письмо як підґрунтя ораторської майстерності.	4	Усне опитування	Виконання практичних завдань
12 тижд.	11	практичне заняття	Мовлення і письмо як взаємопов'язані та взаємозумовлені види комунікації.	2	Усне опитування	Виконання практичних завдань
13 тижд.	12	Лекційне і практичне заняття	Комунікативні стратегії і тактики. Моделі комунікації.	4	Усне опитування	Виконання практичних завдань
14 тижд.	13	практичне заняття	Підсумкові творчі завдання, направлені на формування індив. ораторської	2	Виступ із власною промовою, аналіз публічних	Текст виступу з презентацією завантажується в класрум

			майстерності: створення власних текстів і виголошення промов. Мовна картина світу. Етноспецифіка мовної комунікації.		виступів однокурсників, участь у дискусії	
15 тижд.	14	Лекційне/ практичне заняття	Мовна картина світу. Етноспецифіка мовної комунікації.	1/3	Усне опитування	
		Підсумковий модульний контроль				

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Риторика та ораторська майстерність» здійснюється за **100-бальною рейтинговою шкалою** (з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS) і враховує загальний обсяг курсу: **90 годин / 3 кредити ECTS** (15 год лекцій¹, 30 год практичних занять, 75 год СРС).

Загальний розподіл балів за видами навчальної діяльності (100 балів)

Вид контролю	Навчальна діяльність	Обсяг	Макс. бали
Поточний контроль	Робота на практичних заняттях (15 занять)	30 год	45 балів
	Самостійна робота здобувачів (СРС)	75 год	15 балів
Підсумковий модульний контроль	Підготовка тексту та плану-конспекту промови (письмова частина)		15 балів
	Публічне виголошення промови (практична частина на передостанньому та останньому заняттях)		25 балів
УСЬОГО			100 балів

¹ Відвідування лекційних занять береться до уваги, але не оцінюється

1. Поточний контроль (максимум – 60 балів)**1.1. РОБОТА НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ (до 45 балів)**

Оцінюється за підсумками 15 практичних занять (до 3 балів за кожне заняття):

3 бали: активна участь у наукових дискусіях та академічних дебатах, повні та вичерпні відповіді на теоретичні запитання, глибокий аналіз виступів колег.

2 бали: участь у роботі, часткові відповіді на запитання, незначні неточності під час аналізу ораторських прийомів інших здобувачів.

0–1 бал: Пасивність на занятті, відсутність підготовки.

1.2. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (до 25 балів)

Мета СРС – поетапна підготовка здобувача вищої освіти до виголошення академічної доповіді на студентській науковій конференції².

	Вид СРС	Обсяг	Макс. бал
	Критичний аналіз відеовиступу відомого оратора	12 год	5 балів
	Розробка риторичного паспорту промови для конференції та опрацювання наукових джерел	12 год	5 балів
	Складання композиційного плану та написання тексту промови для конференції	16 год	7 балів
	Опрацювання техніки мовлення та відеорепетиція із самоаналізом	12 год	5 балів
	Підготовка візуального / мультимедійного супроводу	8 год	3 бали

Критерії оцінювання завдань СРС:**Завдання 1. Критичний аналіз відеовиступу (12 год / макс. 5 балів):**

Зміст: аналіз наукової або науково-популярної промови (TED/TEDx, публічна лекція науковця) за визначеною схемою та подання письмового аналітичного бланка.

5 балів: Визначено три ключові категорії переконання (*логос, етос, пафос*); ґрунтовно проаналізовано вербальні засоби (наукові метафори, термінологічна точність) та невербальну комунікацію спікера (міміка, кінесика, проксемика).

3–4 бали: Аналіз має переважно описовий характер; здобувач переказує зміст виступу замість аналізу риторичних інструментів.

1–2 бали: Формальний аналіз обсягом менше 1 сторінки, фрагментарно оцінено лише 1–2 параметри виступу.

0 балів: Завдання не представлено або виявлено порушення академічної доброчесності (плагіат).

² Конференцію для участі студент шукає самостійно із врахуванням порад і рекомендацій викладача

Завдання 2. Риторичний паспорт промови та опрацювання джерел (12 год / макс. 5 балів):

Зміст: формулювання теми доповіді, визначення мети, аналіз академічної аудиторії та укладання бібліографічного списку (не менше 3–5 наукових джерел).

5 балів: Тему звужено відповідно до регламента 5-хвилинного виступу; мету сформульовано через дієслова активної дії (*довести, обґрунтувати, спростувати*); бібліографія релевантна та оформлена згідно з вимогами ДСТУ/АРА.

3–4 бали: Тема занадто широка для короткої доповіді; список джерел містить переважно публіцистичні інтернет-ресурси замість фахових наукових праць.

1–2 бали: Паспорт заповнено частково, аналіз аудиторії відсутній, бібліографічний список не додано.

0 балів: Завдання не виконано.

Завдання 3. Композиційний план та текст промови (16 год / макс. 7 балів):

Зміст: написання розгорнутого тексту доповіді, адаптованого для усного сприйняття, з обов'язковим дотриманням класичної тричастинної структури (вступ, основна частина, висновок).

6–7 балів: Чітка тричастинна композиція з логічними міжфразовими переходами. Академічний стиль мовлення вдало поєднано з риторичними фігурами; дотримано норм сучасної української літературної мови.

4–5 балів: Логіка викладу збережена, проте текст написаний суто письмовим (книжним) стилем, складно сприймається на слух та перевантажений громіздкими синтаксичними конструкціями.

2–3 бали: Порушено пропорції частин промови (наприклад, затягнутий вступ при відсутності підсумкового блоку); відсутня аргументація висунутих наукових положень.

0–1 бал: Текст не структурований, наявні некоректні запозичення (академічний плагіат).

Завдання 4. Техніка мовлення та відеорепетиція (12 год / макс. 5 балів):

Зміст: відпрацювання орфоепічних норм, дикції та темпоритму; відеозапис репетиції виступу (до 5 хв) та письмовий самоаналіз риторичних помилок.

5 балів: Надано відеозапис репетиції; письмовий самоаналіз є об'єктивним, чітко окреслено зони подальшого вдосконалення (контроль паузації, усунення дискурсних маркерів/«слів-паразитів»), дотримано регламенту.

3–4 бали: Відеоматеріал надано, проте самоаналіз є поверхневим (відсутня критична оцінка власних риторичних навичок).

1–2 бали: Подано лише текст самоаналізу без надання відеозапису.

0 балів: Завдання не виконано.

Завдання 5. Візуальний / мультимедійний супровід (8 год / макс. 3 бали):

Зміст: створення мультимедійної презентації з дотриманням принципів візуалізації інформації (графіки, таблиці, ключові тези).

3 бали: Академічний, стриманий дизайн; дотримано принципу «одна теза – один слайд»; візуальні дані (схеми, діаграми) чіткі, легко сприймаються та доповнюють (а не дублюють) усне мовлення.

2 бали: Слайди перевантажені текстовою інформацією (дрібний шрифт), існує ризик суцільного зчитування тексту здобувачем.

1 бал: Низька якість візуальних елементів, невдале кольорове оформлення (низький контраст фону та тексту), що ускладнює сприйняття.

0 балів: Демонстраційні матеріали відсутні.

2. ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ (максимум – 40 балів)

Підсумковий модульний контроль проводиться у формі комплексної підготовки та публічного виголошення ораторської промови (регламент – 7–10 хвилин) на передостанньому та останньому практичних заняттях.

2.1. Письмова частина: Підготовка тексту та плану-конспекту промови (до 15 балів)

13–15 балів («Відмінно»): Обґрунтовано актуальність теми, чітко визначено мету та специфіку аудиторії. Бездоганна композиція (вступ, основна частина з трьома аргументованими тезами, висновок із закликом чи перспективами). Наявна переконлива аргументація та повністю дотримано мовно-стилістичних норм.

10–12 балів («Добре»): Композицію витримано, але аргументації бракує яскравих ілюстративних прикладів; присутні поодинокі стилістичні чи мовні неточності.

6–9 балів («Задовільно»): Поручено логіку викладу матеріалу; вступ або висновок є формальними чи затягнутими; текст має ознаки компіляції джерел без належної авторської обробки.

0–5 балів («Незадовільно»): Тему не розкрито, структура хаотична, виявлено академічний плагіат або роботу не подано у визначений термін.

2.2. Практична частина:

Виголошення промови (до 25 балів)

22–25 балів («Відмінно»): Переконливий, вільний виступ, виразна дикція та оптимальний темпоритм; природна невербальна комунікація. Дотримано регламент, надано вичерпні й аргументовані відповіді на запитання.

17–21 балів («Добре»): Переконливий виступ із помітними проявами хвилювання. Періодичне звернення до конспекту; незначні інтонаційні паузи чи затримки мовлення. Регламент збережено, відповіді на запитання загалом правильні.

11–16 балів («Задовільно»): Виступ зводиться до суцільного читання тексту з паперових чи електронних носіїв. Зоровий контакт із аудиторією відсутній, жестикуляція скована, порушено часовий регламент.

0–10 балів («Незадовільно»): Виступ не відбувся або здобувач продемонстрував незнання власного тексту та відсутність базових навичок публічного мовлення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
75 – 81	C		
64 – 74	D	задовільно	

60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

ОСНОВНА

1. Борбунюк В. О. Інтермедіальний дискурс міжмистецької комунікації: конспект лекцій. Харків: ХДАДМ, 2023. 195 с.
2. Прокопчук Л. В., Лебедь Ю. Б. Практикум з риторики : навч. посіб. Вінниця: Твори, 2023. 200 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4ca0947c-e5c2-4801-8192-444dd1cda525/content>

ДОПОМІЖНА

1. Борбунюк В. Візуальні метаморфози Харкова у книзі спогадів Ю. Шевельова (Юрія Шереха) «Я – МЕНЕ – МЕНІ... (І ДОВКРУГІ)». *Південний архів*. 2025. № 100. С. 90–97.
2. Борбунюк В. О. «...здається збудованим не з каменю»: «Без ґрунту» В. Петрова (Домонтовича) як архітектурно-живописний роман-екфразис. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філологія». Вип. 93. 2023. С. 168–177.
3. Бразелл Д., Девіс Д. Як зрозуміти ілюстрацію. Київ: ArtHuss, 2019. 176 с. (Серія «Креативна кар'єра»)
4. Геллер С., Кваст С. Графічні стилі: від вікторіанців до хіпстерів. Київ: ArtHuss, 2019. 296 с. (Серія «Креативна кар'єра»)
5. Меттс М., Велф Е. Письмо – це дизайн. Як слова створюють досвід користування (UX). Київ: ArtHuss, 2021. 192 с.
6. Суджич Д. Б – Баугауз, Ю – Ютюб: Абетка сучасного світу. Київ: ArtHuss, 2021. 336 с.
7. Український художній авангард: маніфести, публіцистика, бесіди, спогади, листи. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2023. 640 с.

Словники

1. Дизайн і ергономіка: українсько-англійський термінологічний словник. Харків : ХДАДМ, 2021. 240 с.
2. Ілюстрований словник архітектурних термінів / Т. М. Клименюк, В. І. Проскуряков, Х. І. Ковальчук. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 180 с.
3. Криворучко О. Ю. Сучасна архітектура. Термінологічний словник / О. Ю. Криворучко. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2008. 136 с.
4. Мовна політика і мовне планування. Енциклопедичний словник / відп. ред. Б. М. Ажнюк; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ: Академперіодика, 2024. 464 с.
5. Селігей П. О. Українська мова у 2222 році: Вступ до лінгвофутурології. К.: Академперіодика, 2023. 452 с.
6. Словник української мови [Текст]: у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. К. : Наукова думка, 2010 – .

Інтернет-ресурси

1. Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАНУ України.
<https://www.inmo.org.ua/sum.html>
2. Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України.
URL : <https://www.ulif.org.ua/>
3. Національна бібліотека України: <http://nbuv.gov.ua>